

תשובות הגר"ח (כת"י)

משפטים

ש. ¹משפטים כ"א, כ"ו כ"ז. וכי יכה איש את עין עבדו וגו' ושחתה וגו', ואם שן עבדו וגו' יפיל וגו'. מאי שנא דבהכאת עין אמר הכתוב ל' ושחתה, ובשן אמר הכתוב יפיל. [ועוד למה בשן לא אמר הכתוב ג"כ וכי יכה'. ולכאוי' אין ליישב דבשביל להשחית שן מבלי להפילה צריך הכאה גדולה, כי גם בעין צריך הכאה גדולה בשביל שתשחת. וקצת צ"ב].

ת. בא זה ולימד על זה.

ש. משפטים כ"ד י"ד. ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה עד אשר נשוב אליכם והנה אהרן וחור עמכם מי בעל דברים יגש אלהם. פרש"י וז"ל, מי בעל דברים. מי שיש לו דין עכ"ל, לכאוי' יש לשאול למ"ד יתרו קודם מתן תורה היה (זבחים קט"ז א'), שהרי היו שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים שרי עשרת כדכתיב לעיל יתרו י"ח כ"ה, ולמה הוצרכו לאהרן וחור.

ואם היה הכוונה לדבר הקשה, שיהיו אהרן וחור במקום משה, הו"ל למשה רבינו לומר להם מי בעל דברים 'קשים' יגש אלהם, וכיוצא בזה, ולישנא דקרא לא משמע כלל שמשה רבינו מיירי רק לענין הדברים הקשים, וכן רש"י הו"ל לפרש מי שיש לו דין קשה, וכיו"ב.

וכיון שכן צ"ב וכהנ"ל.

ת. א. אם הם לא יבינו יגש אלי.

ב. ... משה רבנו.

ש. שם. במה שאמר משה רבינו עד אשר נשוב אליכם, יש לדקדק, למה אמר 'נשוב' בלשון רבים, שהרי רק הוא הלך, והול"ל עד אשר 'אשוב' אליכם.

(והאם הכוונה ליהושע וכדכתיב בפסוק הקודם ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל הר האלקים ופרש"י שם וז"ל ואומר אני שהיה התלמיד מלווה לרב עד מקום הגבלת תחומי ההר שאינו רשאי לילך משם והלאה ומשם ויעל משה לבדו אל הר האלקים ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל מ' יום שכן מצינו כו' עכ"ל.

¹עי' תשובות נוספות לפרשת משפטים בספרנו תשובות הגר"ח ח"א תשובות פ"ו – פ"ט.

ואם זה נכון, מבואר בזה שאם יהושע לא היה הולך ללוות את משה רבינו, היו נגשים אליו לדין). וצ"ב.

ת. נכון.

שו"ת על הפרשה, על סדר המסכתות:

משפטים כ"א א'.

ואלה המשפטים וגו'.

ש. שבת י"ג א'. כתבו התוס' וז"ל, רש"י גריס [וכן ר"ת] ואלו תנן הא דאמרן ומביא ראיה דאומר במדרש (פ' משפטים) כל מקום שנאמר ואלה מוסיף על הראשונים אלה פסל את הראשונים ועל המדרש קשה לר"י דאלה דברי הברית (דברים כ"ח) קאי אמה שכתוב למעלה עכ"ל, ולכאור' יש לשאול על רש"י שהרי ארז"ל (חולין קל"ז ב') לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד, וא"כ מה הראיה מלשון הכתוב ללשון המשנה.

ת. נלמד זה מזה.

...

משפטים כ"ג ט"ו.

את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך למועד חדש האביב כי בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם.

ש. חגיגה ד' א'. איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן ולא יראו פני ריקם אמר ליה בעיקר הרגל. הא דמשני ר"י לר"ל בעיקר הרגל לכאור' צ"ב דהא פשטיה דקרא לכאור' קאי על כל ד' ימי החג דכתיב (משפטים כ"ג ט"ו) את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות וגו' ולא יראו פני ריקם (וכן הוא לכאור' מבואר ג"כ בחזקוני בפסוק כאן). ולכאור' צ"ב.

ת. עיקר בפסוק כתוב על עיקר הרגל.

ש. חגיגה שם. איתיביה ולא יראו פני ריקם בזבחים אתה אומר בזבחים או אינו אלא בעופות ומנחות ודין הוא נאמרה חגיגה להדיוט ונאמרה ראייה לגבוה מה חגיגה האמורה להדיוט זבחים אף ראייה האמורה לגבוה זבחים ומה הן זבחים עולות אתה אומר עולות או אינו אלא שלמים ודין הוא נאמרה חגיגה להדיוט ונאמרה ראייה לגבוה מה חגיגה האמורה להדיוט בראוי לו אף ראייה האמורה לגבוה בראוי לו וכן בדין שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם א"ל בעיקר הרגל. הנה מ"ש ומה הן זבחים עולות או אינו אלא שלמים ודין הוא כו', לכאור' אין מובן, כי מה הס"ד לומר שהזבחים של הראייה הם שלמים והרי לעיל מיניה קאמר נאמרה חגיגה להדיוט ונאמרה ראייה לגבוה ופרש"י וז"ל נאמרה חגיגה ברגל. למאכל הדיוט. ונאמרה

ראייה לגבוהה. דהא לא יראו פני דכתיב משמע לצורכי אני שואל עכ"ל וכיון שכן מה הס"ד לומר
דהזבחים של ראייה הוא שלמים והרי שלמים אי"ז רק לצורכי. וצ"ב.

ת. המצוה היא הצורך.

ש. חגיגה שם. ואין נראין חצאין משום שנאמר כל זכורך ואין נראין ריקנים
משום שנאמר ולא יראו פני ריקם. לכא' צ"ב למה מייתי קרא דולא יראו פני ריקם
(משפטים כ"ג ט"ו), דלכא' הול"ל את המשך הפסוק (ראה ט"ז ט"ז) דכל זכורך שם נאמר
[ג"כ] ולא יראה את פני ה' ריקם.

ת. שתי מצוות.

ש. בהנ"ל. יש לשאול למה בפ' משפטים כתיב ולא 'יראו' פני ריקם בל' רבים ובפ' ראה כתיב
ולא 'יראה' את פני ה' ריקם בל' יחיד.

ועוד דבפ' ראה הוסיף עוד ב' תיבות על מ"ש בפ' משפטים והמה תיבת את ותיבת ה'.

ת. א. ... כאן מנין.

ב. שבכל האופנים לא יראה.²

ג. כבר כתיב.

...

משפטים כ"ג כ"ה.

ועבדתם את ה' אלקיכם וגו'.

ש. יומא ע"ר א'. שתיה בכלל אכילה היא דאמר ריש לקיש כו' שנאמר כו' ממאי
ודילמא כו'. לכא' יש לשאול למה לא מייתי רא' מדכתיב גבי יעקב אע"ה (ויצא כ"ח כ')
ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש, דאמאי לא הזכיר אף מים לשתות והרי גם זה נצרך לחיות, אע"כ
דשתיה בכלל אכילה היא, וכיון דאמר לחם לאכל שוב לא הי' צ"ל מים לשתות.³ ואמאי לא
מייתי ראיה מזה.

²לפיכך לשון רבים. הגר"ש קניבסקי שליט"א.

³ ערש"י (ויקרא כ"א י"ז) דכתב וז"ל, כל סעודה קרויה לחם כו' יעו"ש, והיינו דלחם חשיב סעודה, ובכלל סעודה
זה גם מים וא"כ כשאומר לחם הכוונה לכל מה שצריך אל הלחם וממילא גם המים בכלל ולכן השתיה בכלל
אכילה. [ועל פי זה אולי י"ל עוד על שאלתינו, דמהפסוק שאצל יעקב אבינו הראיה היא רק על שתיה שבתוך
אכילה אבל על שתיה בלא אכילה עדיין לא היינו יכולים ללמוד מזה, דיש חילוק בין שתיה שבתוך אכילה לבין
שתיה בלא אכילה כמובא לקמן מהשער הציון, וכיון שכאן לגבי יום הכפורים צריך ראיה דשתיה בכלל אכילה גם
על שתיה שבלא אכילה, לכן הפסוק לגבי יעקב מוכח שגם שתיה שבלא אכילה בכלל אכילה היא לגבי יום הכפורים,
כתוב לשון אכילה על היין עצמו כי מהם מוכח שגם שתיה שבלא אכילה בכלל אכילה היא לגבי יום הכפורים,
דבשער הציון סימן תרל"ט ס"ק כ"ט כתב וזה לשונו: והא דאיתא בגמרא אוכלים ושותים בסוכה כו' היינו לאחר
אכילתו בסעודה שדרך לשתות אז צריך לשתות ג"כ בסוכה דניכיל הוא בסעודה אבל שתיה בלי אכילה לא
חשיבה לחיבו בסוכה דתשבו כעין תדורו אמר רחמנא ואין שתיה בלא אכילה כו', עכ"ל השער הציון יעו"ש].

ת. א. זה מצוי למצוא.⁴

ב. תנא כי רוכלא ליחשיב וליזיל.⁵

ש. בהנ"ל. הנה כתיב (משפטים כ"ג כ"ה) ועבדתם את ה'א וברך את לחמך ואת מימך וגו', ולכא' כיון דשתיה בכלל אכילה היא למה הוצרך לומר ואת מימך.

ת. לרחיצה.⁶

...

משפטים כ"ד ה'.

וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים.

ש. חגיגה ו' א'. ובית הלל כו' הכתיב ויעלו עולות קסברי בית הלל עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הוא'. לכא' צ"ב דכיון שהיה עולת תמיד א"כ ליכתוב קרא עולה ל' יחיד, דממ"נ אם היה זה בבוקר ה"ז רק עולת תמיד של שחר ואם היה זה בערב ה"ז רק עולת תמיד של בין הערביים (ובפשוטו לכא' היה זה תמיד של שחר, דלכך עולות כתיבא לפני שלמים והיינו כי לא מקריבין כלום קודם תמיד של שחר כדאמרינן השלם עליה כל הקרבנות כולם), ולמה כתיב עולות דמשמע שהקריבו באותו הזמן כמה עולות תמיד. ובשלמא שלמים אפשר שיקריבו הרבה וכדתנן להלן ח' ב' מי שיש לו כו', אבל עולה הרי מקריבין אחד עבור כל ישראל ולמה כתיב עולות. (ושמא לכן בית שמאי פירשו דקאי על עולת ראייה כי זה כ"א וא' מביא). וצ"ב.

ת. נכון.

ש. חגיגה שם. ובית שמאי סברי עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראייה הוא'. לכא' צ"ב דהא היה זה יום קודם מתן תורה ומה שייך לומר שהקריבו אז עולת ראייה.

עוד צ"ב, מה הי' שייך שם כלל 'ראייה' והרי לא היה עזרה שהרי היה זה אף קודם הקמת המשכן שרק אחר מתן תורה נצטוו במלאכת המשכן.

ת. מקומו קדוש.

⁴היינו שמים יותר מצוי בדרכים מאשר לחם כי הלחם צריך לזרוע לקצור לטחון ולאפות עד שיש לחם אבל מים מצוי יותר במעונות בדרכים ולכן לא ביקש אלא את מה שיותר הכרחי לבקש.

⁵לכא' אין כוונת התשובה, שאה"נ הוה מצי למיתי גם מקרא זה דיעקב אע"ה, כי הא קמן דאיכא אריכות של שקלא וטריא וחזין דהגמ' לא מצאה פסוקים נוספים מלבד מה שהביאה, וכיון שכן א"א לומר דכוונת התשובה היא שאה"נ הגמ' הי' יכולה להביא גם פס' זה רק שלא מייתי גם פס' זה מטעם שאינה כי רוכלא וליזיל. וכיון שכן לכא' צ"ל דכוונת התשובה היא שיעקב אע"ה לא פירט מים בהדיא מטעם שאינו כי רוכלא כו', אבל לכא' זה דוחק כי בתפילה מצינו שכן צריך לפרט, ויל"ע.

⁶היינו דאה"נ בכלל מ"ש לחמך כלול גם מים לשתיה, ומ"ש מימך הוא ברכה למים בשביל רחיצה [דלרחיצה חייבים דווקא מים ולא משקין אחרים].

ש. בהנ"ל. האם לזה נתכוין רש"י במ"ש וז"ל, עולת ראייה הואי. על שם ויחזו את האלקים עכ"ל, והיינו דהוה ק' ליה כהנ"ל שלא היה זה ביום מתן תורה אלא ביום שלפניו וגם לא היה עדיין משכן וא"כ איך אפשר לקרותו עולת 'ראייה' ע"ש הראייה ברגל, ולכן פרש"י דאה"נ אי"ז ע"ש מצוות הראייה ברגל [כי זה לא היה אז וכנ"ל] אלא ע"ש מה דכתיב שם ויחזו את האלקים, והיינו דנהי שהביאו העולה ביום שלפני מתן תורה [ולא ביו"ט] מ"מ קוראין לה עולת 'ראייה' ע"ש מה שהיה ביום [טוב עצמו והיינו ביום] מתן תורה שם והיינו מה שנאמר שם ויחזו את האלקים.

אך אם זה נכון, יש להעיר, דהנה בהא דכתיב (משפטים כ"ד י"א) ויחזו את האלקים פרש"י וז"ל, ויחזו את האלקים. היו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה כך מדרש תנחומא, ואונקלוס לא תרגם כן כו' עכ"ל, ובתרגום אונקלוס [וכנ"ה בתרגום יונתן בן עוזיאל] איתא, והוו חדן בקרבניהון דאתקבלו ברעוא כאלו אכלין ושתי, והשתא בשלמא לתרגום אונקלוס ויוב"ע ניחא מה שקראו לה עולת 'ראייה' ע"ש ויחזו את האלקים והיינו כי ויחזו את האלקים באמת קאי על הקרבן עולה שהקריבו, אבל לפירש"י בחומש [מתנחומא] דויחזו את האלקים היה מתוך אכילה ושתייה ובפשוטו היינו מתוך אכילת קרבנות השלמים שהקריבו שם (היינו מה דכתיב שם (פסוק ה') ויעלו עלת 'ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים') צ"ב איך אפשר לקרוא לעולה עולת 'ראייה' ע"ש מה שנאמר גבי השלמים וכנ"ל. (ושמא לכן בית הלל סברי דלא היה זה עולת ראייה אלא עולת תמיד, והיינו כנ"ל דלא שייך לקרותו עולת 'ראייה' ע"ש השלמים. ומאידך לעיל כתבנו אפשרות למה ב"ש ס"ל דהוה עולת ראייה, כי אם היה עולת תמיד הו"ל להכתוב לומר 'עולה' ל' יחיד). ולכאור' צ"ב.

(ויל"ע אם אפשר לומר דמחלו' ב"ש וב"ה אם העולה היתה עולת ראייה או עולת תמיד, היא פלוגתא בפירוש הכתוב ויחזו את האלקים דב"ש ס"ל דקאי על קרבן העולה וב"ה ס"ל דקאי על קרבן השלמים ולכן ס"ל העולה היתה עולת תמיד. והעירוני לסייע לזה, כי אונקלוס היה תלמיד דרבי אליעזר ורבי אליעזר היה מתלמידי בית שמאי כמ"ש ר"א שמותי ולכן תרגם אונקלוס בקרא דויחזו את האלקים דקאי אעולה והיינו כב"ש דהוה עולת ראייה וכנ"ל).

ת. תפוס לשון אחרון.

...

תשובות הגר"ח (כת"י)
על שו"ע או"ח ומשנה ברורה
(כאמור מכבר, לבקשת מרן שליט"א, אין לסמוך ע"ז למעשה)

אבן העזר

ש. אהע"ז. גרוש או אלמן ל"ע שיש לו רק בנים האם מותר לו להתחתן עם אשה שאינה יכולה להוליד.⁷
ת. כן.

ש. אהע"ז. מעשה באשה שהיו לה ב' שמות, ושם אחד אמר מרן שליט"א למחוק. ונתעוררו לשאול האם צריך למחוק השם ההוא מהכתובה והיינו לכתוב כתובה חדשה או שאפשר להשאיר הכתובה כפי שהיא. (קראו לה רק בשם שמחקהו ולא קראו לה כלל בשם השני, וכעת קוראים לה רק בשם השני בלבד).
ת. לא, אז קראו לה כן.

ש. האם יש יחוד בארוסה [בתולה]. (מב"א).
ת. כן.

ש. בהנ"ל. לכא' מאותו טעם שבעלה בעיר שפוחדת שיבא בעלה, כן מפחדת שאם יעשו איסור ימצא בעלה פתח פתוח (ושמא חיישינן להעראה). (מב"א).
ת. אין לה בעל.

ש. כתוב בספר חסידים שלא לעשות נישואין בז' חשון, האם זה נכון, ואם כן, האם להקפיד על זה (קבעו חתונה של ... לאור לז' חשון והאם לבטל).
ת. לא נהגו להקפיד בזה.

ש. שאלה בשם אברך שנולד לו תינוק: אחד שקראו לו אברהם הי' צדיק וכשר, אמנם צאצאיו שנקראו על שמו אינם חזקים ברוחניות, וכן יש לו צאצא שנקרא אברהם הא' ע"ש אברהם אבינו

⁷שהרי עדיין לא קיים מצות פו"ר.

והא' אברהם ישעיהו ע"ש החזון איש וגם הם אינם חזקים ברוחניות, האם יש לחשוש מליתן את השם אברהם ע"ש הסבא ההוא, שאולי השם אברהם אינו טוב במשפחתם.
ת. לקרוא לו אברהם אריה.

<<< נשמח מאד מאד להערות הארות וביאורים לתשובות מרן שליט"א הנ"ל.

<<< מצורף קובץ נוסף של חידו"ת על פרשת משפטים מתוך ספרנו מאור אהרן שי"ל בשנת תשס"ט, ונשמח להערות והארות בס"ד.

<<< אפשר בס"ד להשיג אצלנו במייל את ספרי התשובות שכבר הודפסו בס"ד ושאר ספרים אי"ה.

<<< ניתנת הרשות ואף מצוה גדולה היא למי שיש בידו וברשותו האפשרות להעביר הלאה את התשובות לכל מאן דבעי, אם ע"י אימייל ואם ע"י שידפוסו, הכל כדי לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה, ולציין כתובתינו ע"מ שאם יהיו הערות והארות יוכלו לשולחם אלינו בעזרת השי"ת.

בברכה מרובה, אהרן בן הגאון הגדול רבי יעקב הלוי שליט"א גרנדש,

חזון איש 2/2 ת"ד 3096

זכרון יעקב, ארץ ישראל, פל': 0548408381